

Zvezdana Bercko

Gore so postale smisel, da vstanem iz postelje

Pogovor z Natašo Privošnik

Njeno življenje je polno težkih preizkušenj. Rodila se je s totalnim enostranskim razcepom trdega in mehkega neba, čeljusti in ustnice. Preživela je operacijo na možganih, štiri operacije na srcu, 19 drugih operativnih posegov in dvakrat premagala raka. Tudi njena hčerka Liza se je rodila s podobno deformacijo, prestala je 15 operacij.

Nasmeh je
zaščitni znak
Nataše Privošnik.
Arhiv InPlaninec

Nataša Privošnik, zdaj invalidsko upokojena profesorica defektologije za motnje vedenja in osebnosti, ima zaradi operacije na možganih okvarjen centralni živčni sistem, posledica so motnje koordinacije, stabilnosti in ataksija. Njena invalidnost je nevidna, ne opazi se je na prvi pogled, zato ljudje pogosto pridejo do napačnih zaključkov. Toda Nataša je borka. Na vsakem koraku, tudi tam, kjer drugi vidijo le ovire, najde nove priložnosti, nove izzive. *Je moje življenje gora*, se sprašuje v knjigi, ki jo je o njenem življenju napisala Irena Štusej. Gora v tem vprašanju ni samo simbol. V času, ko ni imela več službe in sta otroka, ima še sina Luko, skoraj odrasla, je namreč Nataša nov smisel življenja našla v hribih. Danes je navdušena hribovka, gornica, feratarka in uspešna plezalka, članica slovenske reprezentance v paraplezanju.

Kako si sploh prišla na idejo, da bi začela hoditi v hribe? Nisi bila hribovka od malega, kajne?

Ne, nikoli nisem bila hribovka, tudi z nobenim drugim športom se nisem ukvarjala, niti rekreativno ne, ker se zaradi hude srčne napake nisem smela. Sem

pa oboževala šport in žalostno spremljala tiste, ki so se lahko športno udeleževali. Nikoli pa mi ni prišlo na misel, da bi se kdaj podala v hrib, tudi če bi smela in bi se lahko. Sploh nisem razumela, kaj ljudje vidijo v tem, da gredo vsako nedeljo denimo na Hom. To je naš hišni hrib, dobrih šeststo metrov je visok. Tja gor so hodili moji prijatelji, sodelavci, znanci, meni pa je bilo nepojmljivo, kako da se gredo še v nedeljo mučit.

Kaj pa se je zgodilo, da so te potem hribi vendarle premamili?

Bilo je leta 2020, takrat sem že nekaj časa premišljevala, kaj bi počela s svojim življenjem. Leta 2012 so me namreč pri 43-ih invalidsko upokojili. Zame je bil šok, ko sem dobila odločbo, da nisem več sposobna za „kontinuirano pridobitno delo“, kar pomeni, da nisem več zaposljiva. Po dolgem obdobju turbulentnega profesionalnega življenja, polnega umskih naporov, reševanja kriz z otroki in mladostniki, starši, ustanovami, sem naenkrat ostala doma. Več let sem se pobirala, imela sem velike probleme z identifikacijo: kaj sem, kdo sem in kam spadam. Nekoč pa sem med brskanjem po spletu naletela na Plezalni center Celje. Kaj pa če bi plezala, me je prešinilo. Pisala sem v Plezalni center, saj se mi je zdelo odgovorno, da jih seznanim s svojimi zdravstvenimi težavami in vprašam, ali me sploh sprejmejo v začetni tečaj.

Torej si prej plezala kot pa hodila v hribe?

Vpisala sem se v začetni tečaj plezanja, a potem je prišla korona in življenje se je ustavilo. Ko sem ravno končala rehabilitacijo po tretji operaciji na srcu, so se koronski ukrepi malo zrahljali in z družino smo šli na dopust na Bled. Hčerka je predlagala, da bi šli na Ojstrico nad Bledom, od koder je lep razgled na Blejsko jezero. Najprej sem pomislila, joj, ne v hrib! A sem le šla, korak za korakom. In dihala sem! Naenkrat sem ugotovila, da lahko diham. Večina ljudi najbrž misli, da je dihati samodejno, a jaz do svojega 51. leta nisem vedela, kaj pomeni globoko vdihniti. Ko sem se pod vrhom dotaknila skale in jeklenic, me je zasvojilo. Prvo fotografijo sem poslala Suzani, glavni sestri na nevrokirurgiji, ki je tudi hribovka, po Facebooku

sem spremljala njene pohode. Takoj mi je odpisala: „Gotovo to ni tvoja zadnja *zajla*.“ Dobila sem zagon, rekla sem si, če sem zmogla to, zakaj ne bi šla še korak dlje, višje, čeprav takrat še nisem čutila, da mi bodo tovrstni podvigi kmalu postali smisel, da vstanem iz postelje, obujem pohodne čevlje in grem.

Sliši se enostavno, ampak verjetno ni bilo. Kaj ti je pri hribovskih začetkih povzročalo največ težav?

Sama priprava na pot, vprašanje, ali bom zmogla, ter koga in na kakšen način bom s tem obremenila, saj nikoli nisem šla sama. Počasi sem se učila, dodajala delčke, sestavljala mozaik pohodništva. Veliko sem se naučila iz zapisov Matjaža Šerkezija, vseh mi je bila njegova kritična refleksija. Vsako pot sem temeljito preštudirala, prebrala sem ogromno opisov poti, reportaž, poznala sem vsako podrobnost na poti, še preden sem sploh prišla do izhodišča. Temeljito sem proučila časovnice, saj sem sama potrebovala več časa, pomembno je bilo tudi, da imam dovolj energije še za sestop. Mož me je učil, kaj pomeni višinska razlika, da je premagati petsto višinskih metrov nekaj drugega kot petsto metrov po ravnem. Veliko sem se tudi psihično pripravljala. Težko se mi je bilo soočiti s širino prostora, v katerem sem bila le majhen mozič sredi nič. Pogosto sem občutila strah, paniko, takrat je nekdo moral biti ob meni. Niti do roba nisem upala stopiti, kaj šele pogledati v prepad. Fobijo so mi povzročali tudi oblaki in megla. Počasi sem se učila spoznavati sebe, kakšne poti izbirati, da me ne bo zajela panika. Vedno pa je bila in je še moja rdeča nit varnost. Nikoli ne podcenjujem nobenega hriba, niti Homa ne, saj ima kljub majhni višini vse pasti, ki jih sicer najdeš višje v gorah, od korenin, skal, trave itd.

Sama si zapisala: Grem tri korake naprej in dva nazaj, a vseeno napredujem.

To so bili res majhni, mikro koraki, že do izhodišča: kdaj odidemo, kdaj začnemo, koliko časa potrebujemo, je to dovolj? Ne, gremo raje malo prej. Pa kako se obuti, kakšno opremo potrebujem, kaj vse moram imeti v nahrbtniku, kakšno težo bom nosila ... In naprej, ali se bomo znašli, bomo našli pot, po markacijah, po zemljevidu ... Ko sem že mislila, da sem pohodnica, se mi je postavilo vprašanje, kam naj se vključim. Občutek pripadnosti – da nekam spadaš, je biološka potreba človeka. Kam bi spadala kot pohodnica? Če hodim v hribe, je to Planinska zveza Slovenije. Jaz pravim, da si moraš to članstvo prislužiti, zame je bilo privilegij. Vsako pot sem jemala skrajno resno in se na vsaki poti učila. PZS zelo dobro podpira vsakogar, ki se hoče učiti.

Praviš pa, da ne greš nikoli sama. Kdo so tvoji spremljevalci?

Najprej mož Damjan in hčerka Liza, nato prijateljice, v zadnjem času zlasti Marta Rojnik. Ko pa sem spoznala slepo paraplezalko Jano Führer, mi je povedala za inPlanince. Sprva sploh nisem vedela, kaj to je. Jana mi je razložila, da inPlaninec pomeni invalidni planinec in da hodijo po Slovenski planinski poti. Pri-

javila sem se na pohod kot spremljevalka slepi Jani, pa se je izkazalo, da sama potrebujem več pomoči kot ona. Nisem imela ravnotežja, zato me je morala loviti Jana. Dokler so me spremljali domači ali prijatelji, so me usmerjali oni, zdaj pa sem bila jaz v vlogi spremljevalke in sem se soočila s svojimi deficiti. Sem pa pri inPlanincih takoj začutila pripadnost; ta skupnost mi daje občutek varnosti, tam sem lahko, kar sem, ni se mi treba delati močno, ker po navadi hočem vedno jaz pomagati drugim. Priznati si, da potrebuješ pomoč, je strašno težko. Zato so spremljevalci izrednega pomena in zelo pomembno je, da pomoč ponudijo brez pomilovanja, da ti dajo vedeti, da ni nič narobe, če nečesa ne zmoreš.

Tako so te sprejeli tudi v celjskem plezalnem centru?

Ni problema, plezanje je za vse, so mi rekli. Odlično so me sprejeli, opravila sem začetni in nadaljevalni tečaj, vpisala se je tudi hčerka Liza, saj nisem hotela, da me varuje brez znanja. Opravila sem tudi tečaj skalnega plezanja, ampak se s tem ne ukvarjam, ker nisem pričrana vase in niti družbe nimam. Grem pa nekajkrat na leto s Plezalnim centrom Celje tudi v naravo, v skale.

Iz navdušenja nad *zajlami* pa si se lotila še *feratanja*?

Nikoli si ne postavljam nobenih ovir in omejitev, da nečesa ne bi poskusila. Oziroma vem, česa ne bi. Lednega plezanja, denimo, tega ne bi. Tudi o feratanju nisem imela pojma, in ker je pri meni varnost na prvem mestu, sem najprej prebrala vse o tem, potem pa sem se vpisala v tečaj pri Kofler športu v Mojstrani. Tudi njih sem seveda vnaprej seznanila s svojimi diagnozami, pa so rekli, da ni problema, da se mi bodo prilagodili. Bila je čudovita izkušnja, naredila sem še nadaljevalni tečaj in tisto leto preplezala kar nekaj ferat. Ampak zdaj je od tega že dve leti, in preden bom šla spet na ferato, bom ponovila tečaj, da obnovim osnove. Pri meni ni tega, da se mi ne more nič zgoditi, če imam čelado in samovarovalni komplet.

V družbi inPlanincev, invalidnih planincev: „Tam sem lahko, kar sem, ni se mi treba delati močno.“
Arhiv Nataše Privošnik

*Nekaj korakov pod
vrhom Triglava
Arhiv Nataše
Privošnik*

To je bil pa velik preskok od tvojih začetkov, ko te je bilo strah pogledati z vrha, tudi če ni bilo prepada, na ferate, kjer je vedno dokaj zračno.

Meni vrv ali jeklenica, pa naj gre za športno plezanje v dvorani ali zahtevne poti v gorah, daje občutek varnosti. Nekdo jo je namestil, tam je zato, da sem jaz varna. Na ferati lahko pogledam navzdol, tudi v prepad, saj imam vse štiri okončine na opornih točkah, na oprimkih in stopih. Tako imam kontrolo, obvladam svoje telo v steni. To je čudovit občutek.

Kaj pa, če padeš s stene v dvorani?

Tega me ni strah. Je pa osnova spet varnost. Tistemu, ki me varuje, maksimalno zaupam. Če bi se mi samo zazdelo, da ni popolnoma skoncentriran na to, kar počne, bi rekla, ne, hvala. Tu ni prostora za dvom.

V knjigi praviš, da se v steni počutiš kot gams, da se opriješ stene in splezaš na vrh, kot da bi ti bilo to naravno dano.

Ne vem, od kod imam to, a ko vidim oprimek, me kar prime, da bi plezala. Je neka izredna notranja sila. Na tekmovanjih pa nisem lovec na medalje, meni je samo dobro in izvrstno in želim čim višje, da čim bolj uživam in da mi to ne povzroča telesne bolečine. Ne bi šla, če bi se mučila. Na treningih so seveda tudi muke, ampak predvsem je užitek.

Kako si pa prišla v tekmovalno paraplezanje?

V prvi stik s tekmovalnim paraplezanjem sploh sem prišla, ko so iskali spremljevalko za Tanjo Glušič, gluhoslepo paraplezalko. Potem sicer nisem šla z njo na tekmo, me je pa takratni selektor Jurij Ravnik povabil, naj se pridružim treningu reprezentance. Trenirala sem tudi naslednje leto, ko je bil selektor Gregor Selak, ampak takrat se je pokazalo, da so moje težave, čeprav nevidne, zelo evidentne pri določenih plezalnih gibih, in mi je rekel, da moram osvojiti še nekaj tehnike. Najela sem trenerko Mašo Bobek in lani, ko je bil selektor Matjaž Vrhunc, sem bila spet članica slovenske paraplezalne reprezentance. Hvaležna sem za izkušnje, ki sem jih pridobila, tekmovalni vidik pa je nekaj drugega. Razumem sicer izhodišče tistih paraplezalcev, ki želijo rezultate, zmage. Večina jih

je bila že prej športnikov, veliko jih je bilo alpinistov, plezalcev, ki sem jim je potem nekaj zgodilo, da so postali invalidi. Ampak imeli so športno osnovo, jaz pa ne in v tem je razlika. Bolj všeč so mi odprta prvenstva, na katerih se lahko preizkusi kdorkoli, tudi tisti, ki nimajo licence mednarodne plezalne zveze. Tam je bolj prisoten duh sodelovanja, podpore vsem tekmovalcem. Mislim, da bi to lahko naredili tudi v Sloveniji, za to si prizadevam kot članica delovne skupine Paraplezanje pri odboru inPlaninec.

Prav ti si bila pobudnica, začetnica paraplezanja pri inPlanincu.

Lani februarja sem v Celju pripravila dogodek – prilagojeno športno plezanje za invalide. Prisotni so bili gluhi, slepi, ljudje s cerebralno paralizo, duševnimi

Stene se opriješ kot gams in spleza na vrh, kot da bi ti bilo to naravno dano.

Osebni arhiv Nataše Privošnik

motnjami in drugi. Trdim, da je plezanje za vsakogar, da invalidi lahko najdejo smisel v njem, da s svojo lastno angažiranostjo, s svojim telesom nekaj naredijo in napredujejo. Paraplezanje je treba v Sloveniji razširiti. Bodimo odprti, ponudimo osebam z manj priložnostmi tudi to, mogoče se bo kdo našel v njem. Ne zapirati vrat, ne omejevati.

Pod besedo invalid si večina ljudi predstavlja človeka na vozičku, človeka brez roke ali noge, slepega z belo palico ... Vendar ima invalidnost veliko obrazov. Mnogih oviranosti se na prvi pogled ne opazi, to so tako imenovane nevidne invalidnosti. Denimo okvara sluha ali motnja v duševnem razvoju, posledice multiple skleroze,

raka in drugih bolezni. Tudi tumorja na možganih. Kako ti doživljaš odnos okolice do nevidne invalidnosti?

Slepa Jana Führer mi je nekoč rekla: „Jaz sem zdrava, samo vidim ne, ti pa si bolna.“ To je nevidna invalidnost. Pogosto se srečujem z diskriminacijo, nesodelovalnostjo, neobčutljivostjo, ignoranco ... Ko denimo potrebujem pomoč pri vstavljanju zdravstvene kartice v rezo čitalnika. Ali ko pridem v neznan prostor in se ne najdem, me morajo spremljati celo na stranišče. Že tako imam težavo povedati, da potrebujem pomoč; v določenih trenutkih res potrebujem tudi „advokata“, nekoga, ki bo drugim povedal: ne more, ne zmore, razumite ... Gre za odnos. Nikoli namreč ne veš, koga imaš pred seboj. Sploh pa – ali moraš vedeti, kaj je s človekom narobe, da boš z njim ravnal spoštljivo? Ne vem, kakšno zgodbo ima kdo za sabo in mi tudi ni treba vedeti. A so celo v paraplezalni reprezentanci name letela vprašanja, kaj sploh delam tam.

Pričakovali bi, da imajo vsaj parašportniki razumevanje za vse vrste invalidnosti, pa očitno ni tako?

Po izkušnjah z mojih štirih tekmovanj v lanskem letu lahko rečem, da sem brez dvomov sprejeta v tujih reprezentancah. Pri njih nimam absolutno nobenega občutka, da ne bi spadala med paraplezalce. Tudi ko sem v stiku z avstrijsko plezalno zvezo za pomoč pri bodočih aktivnostih v zvezi s paraplezanjem v Sloveniji, ni na njihovi strani nobenega egoističnega zadrževanja informacij. Po lastnih večletnih izkušnjah z delom v tujini lahko zatrdim, da so na tujem veliko bolj odprti za integracijo in inkluzijo.

Pogovoru se pridruži Natašina najpogostejša spremljevalka Marta Rojnik. Marta, kako si postala Natašina spremljevalka?

„Vlogo spremljevalke sem sprejela nevede in nehote, v prvi vrsti zato, ker sem Natašo imela za zdravo. Res je imela operacijo možganov, ampak to je mimo, nisem je dojemala kot bolno. Šele ko sva se več družili, se mi je odprl svet nevidne invalidnosti. Potem začneš opazovati tudi druge ljudi in za vsakega pomisliš, kaj pa temu manjka? Ker dokler ne pove, ne veš. Ponosna in vesela sem, da sem lahko Natašina spremljevalka. Nekako sva se povezali v podzvesti, ni nama treba biti vsak dan skupaj, ne hodiva vedno skupaj, si pa redno pošiljava sporočila, fotografije. Če se Nataša dolgo ne oglasi, jo pokličem, ker kadar potrebuje več počitka, to zanjo pomeni 18 ur ali več ležanja. Velikokrat njena glava hoče, ampak ko vidim, da telo potrebuje počitek, ji kar povem, ti tja ne boš šla. Včasih pretirava z vsemi aktivnostmi, je pa res, da ljudje, ki so že prestali določene zdravstvene težave, hlastajo za doživetji, hočejo vse videti, čim več doživeti. Nataša tako rada živi, tako rada ima življenje, da noče ničesar zamuditi, še v avtu noče niti za minuto zapreti oči in zadremati, da ji ne bi kaj ušlo. Tako včasih pozabi, da mora počivati, in jo moram spomniti.“

Nataša Privošnik
(na desni) s
spremljevalko
Marto Rojnik
in Jurčkom
Nowakkom, vodja
odbora in Planinec
pri PZS
Arhiv Nataše
Privošnik

Nataša, tudi sama praviš, da želiš vedno več in naprej, preko mej in robov. Kje so tvoji cilji, kam še splezati? V steni in v življenju?

Moja želja, ne morem reči cilj, je preplezati Severno triglavsko steno. Ne vem še, katero smer. Tisto, za katero mi bo licencirani gorski vodnik povedal, da bi jo zmogla. Mogoče še Špik, Grintovec ... Se bom pa še intenzivno posvečala paraplezanju, čeprav se ne vidim na prihodnjih olimpijskih igrah, kjer bo prvič na sporedu tudi paraplezanje. Bolj se vidim v pomoči pri razvijanju paraplezalnega športa v Sloveniji ali pripravi tekmovalcev, za katere je udeležba na paraigrah realen cilj. Eno leto pa še želim biti tudi del tekmovalnega paraplezanja, ker s tem pridobivam teoretične in praktične izkušnje, ki bi jih potem lahko prenesla v razvoj tega športa pri nas.

Imaš občutek, da si s svojim plezanjem in z vsem, kar še počneš, pa se tega v tem pogovoru nisva uspeli niti dotakniti – med drugim izvajaš delavnice, na katerih spodbujaš udeležence, naj odkrijejo, kaj želijo početi v življenju –, da si torej navdih za druge?

Če pogledam tisto Natašo, o kateri je napisana knjiga, bi rekla da. Tako kot živim, pa se mi ne zdi, da počnem kaj posebnega. V mojem življenju preprosto ni prostora za razmišljanje, ali sem komu navdih, čeprav mi velikokrat kdo to reče. Počnem pač to, kar čutim. Na vsakem koraku vidim priložnosti. Po odzivih ljudi tudi vidim, koliko občudovanja požanjejo moja dejanja, čeprav bi raje videla, da mi tega ne bi samo napisali, ampak da bi me tudi posnemali; da bi začeli hoditi v hribe, se ukvarjali s plezanjem oziroma katerokoli dejavnostjo, za katero mislijo, da bi jo zmogli. Vendar razumem, da je za marsikoga problem že premik iz hiše. Morda bi kdo rekel, zbrčaj se v zadnjico in pojdi. Ampak ne veš, kaj ima ta človek za seboj, kaj potrebuje v tistem trenutku. Iz lastne izkušnje vem, kaj pomeni, ko ležiš v postelji, bereš zapise na hribi.net in si v mislih že v hribih, glava bi šla, telo pa ne more iz postelje. Zato tako poudarjam individualno obravnavo vsakega posameznika. Najbolj pa odnos drug do drugega. ●